

I. I. N.

Nimärckningar

Gamlade
Under en Resa til CHINA/
Och med

Wederbörandes Tillstadielse /

Under
Professorens i Naturkunnigheten / och
Kungl. Wet. Acad. Ledamots

Herr Carl Gnidric Hennanders

Inseende /

Som et Academiskt Prof.
Framgifne i Åbo den 12. Decembry

1749.

Mf

Israel Reinius Österbotninge.

ÅBO,

Druckt af JOH. KÄMPE, Kongl. Acad. Bokf.

J. Enoch

Hög-Wålborne Herr Baron och Pre-
sident i Kongl. Maj:ts och Rikssens
Högloft. Commerce Collegio/

Samt

Riddare och Commindeur af Kongl. Maj:ts
orden;

Så ock

Hög-och-Wålborne Herrar Commerce Rå-
der / och samtelige Herrar Assessorer.

Nåd- och Hög Gunstige Herrar.

GÖDER Njst! Nåd- och Höggunsti-
ge Herrar / för det Almåanna / och
bewägenhet för wetenstaper och deras
idkare / har tilskyndat mig den lyckan /
at jag blifvit utskickad til Ostindien.
Min ringa tiånst därvid har blifvit
skattad icke efter utgången / utan efter
wiljan ; och förgullen med så mycken
Nåd och Höggunst / at den öfverthy-
gar

gar mig / det jag ej förglästwes utber
för dese ringa blad Nådiga och milda
ögon. De skola vara et wedermåle af
min diupa wördnad och årkånsla. Och
ehuru jag nu / efter den Gudomme-
liga försönens vind / begynt lämpa
mig til et annat stånd / skal dock min
önskan om EDER beständiga höga
sällhet / Nåd- och Höggunstige Her-
rar / aldrig återvända ; eller den sou-
mission / hvarmed jag framhärdar

Hög-Wallborne Herr Barons och Presi-
dentens
Riddarens och Commendeurens af Kongl. Maj:ts
orden,
Samt
Höglofslige Kongl. Collegii

Vaderban ödmjukaste tienare,
JESUER REIJNUS.

Kongl. Maj:ts
Tro Mann och Lands. Höfdinge
Öfwer
Österbotn,
Samt
Riddare af Kongl. Maj:ts Svärds Orden/
Högwallborne Herren,
Herr Gustav Abraham
Piper.

Gillåt / Nådige Herre / at detta rin-
ga vårf får vara en tålf af
den årkänsla och tacksamhet / som he-
lla min Fädernes ort / och jag i syn-
nerhet / är EDEK skyldig. Af E-
DEK vidt bekandta nit / samt dinpa
insicht i hushållningen / haftwa icke
allenast stadgar och författnigar utflu-
tit

tit / som tydelsen hafwa Österbottens
opkomst til ögnamål; utan landet å-
ger och i Eder / Nådige Herrre /
et högst berömligt esterdomme / hvil-
ket EDRA pris vånda redan gjorda
anläggningar nogsamt å daga lägga.
De mig och min Faders huus årtedda
välgärningar åro desutom både mån-
ga och stora. Tag önskar af mit in-
nersta / at Högvalborne Herr
Landshöfdingen och Riddaren
må / til alman glädie och fromma /
länge och i all sällhet lefva; och ut-
beder mig / at få til graftven fallas.

Hög-Wälberne Herr Landshöfdingens
och Riddarens

Ödmjukaste tienare,

GERAE REGIUS.

Den Årewordige och Högwällarde
Herren,
Herr Israel Reinius,
Berömlig Sacellanus vid Församlingen
i Laihela.

Min käre Fader.

Den kärlek och wördnad / som den
Allwisa Förlyn i alla rätsinta
barns hjertan inplantadt / befaller mig
nu / då en så efterlängtad dag instålt
sig / at väl genom fåå och matta /
men dock af rena siälens rörelser här-
flytande ord / yttra mit barnliga sti-
nелаг. En obeskrifvelig ömhet och
lästvård omtanke hästren I antvändt
för EDRA barns opfostran och fram-
steg i vett och stickelighet. ER fa-
derliga kärlek har ju altid gått öfver
förmågan / så at I / til at giöra E-
DRA barn lyckeliga / vårtglömdt E-
DER sself; hvilket alt upeldar et af
erkänslo brinnande hjerta. Jag har
knappt

Knapt lefvat så många minuter / at
icke flera EDEK godhets prof möta
min estertanca. Då jag nu åger til-
falle / at häremot förklara min wörd-
nad / felas mig förmåga och ord / at
fullgöra mit finnes begär. Jag har al-
lenast et minne / upfylt med så mycket /
at des täck / tungan / intet kan det ut-
reda eller däröm orda. Til något prof
af min diupa erkänsla / upofrar jag E-
DEK / min käre Fader / detta omogna
Academiska prof; det J täcktes uptaga
för all EK kärlek och ömhett. Hwad
som brister / skall en undergistven wil-
ja och min ouphörliga barnsliga wörd-
nad opfylla; samt en brinnande bön til
Gud / Han wärdes förlänga EDKA
dagar / och gifwa EDEK ålderdom
den grönstakande ungdomens syrefa /
samt all sielbegärlig lekamlig och an-
delig fällhet!

Min käre Faders

Hdminklydigste Son,
JESRAE REGNUE.

Min käre Broder.

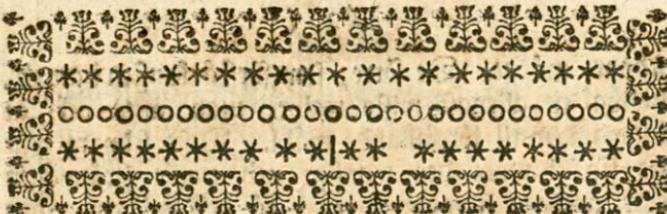
Med den högsta försyn har vårt nära blodsband genom sammanlesnad och enhanda syflor alt här intil blifvit mera förknippat. Vi harwa icke alleenast, ifrån de spåda och första åren, hast den lyckan, at tillsammans blifwa upfostrade; utan ock tillika wid detta lärdoms sätet idköt våra studier, på en tid jämval fätt ahhöra, huru Riksens Handel, Sidfart och Slögder warda af Store och vittre Månn styrde, ophulpe och utwidgade. Tillsammans och på et stepp harwa vi ock beseglat det wida werldenes haf, och besett vårt Jordklot saslagnaste stränder.

Swad wi hast tilsälle, at ester våra wilctor, i et och annat anmärka under denna resa, det framtes nu af Dig i hujet. Ginge kårleken råg och min önskan, skulle wi jämval under vår öfriga lifstid vara ständige följeslagare. Men försynen, som styrer våra göremål, har nu fördelt os til särskilde lesnads sätt. Dock som vårt Broderliga kårlets band icke bör, genom denna stilnad i vår samlesnad, blifva rubbat eller oplöst, utan bestå ständigt; så önskar ock jag Dig så ymnigt godt och så öswerflödige sällheter, som jag unnar mig siels och en redelig Broder någonsin kan önska; samt är så långe Jag lefver

Min käre Broders

Trognaste Broder,

HERMAN JOH. REINHOLD.

Az wetenskaperne bibråga til allmånn fäslhet; at de höra icke allenast til läre, utan ock til wår- och näreständen, och hafwa i alla lefnads sätt, konster och handtvärck, sit influyande, det är af många beröjst. Som et företal til närmorande riiga anmärckningar, dem jag hämte min Broder, under wår resa til Canton i China, med Svenska Högliga Ostindiska Compagniets Skepp, Cron-Pringen Adolph Friedrich, 1746, 47, och 48, samlat och upptecknat, vil jag i synnerhet något örda: Om den Vyttan, som det almåanna kunde hafwa af studerade sjömånn och Handlande.

Grunden, til den kunskap wj åga, så wäl i handel som sjöfart, är oj skyldige wäre Försäder; at wj nu funna, vanskadt staddie emellan himmel och havn, weta, hwat wj wistas, hwart och huru wj stola ställa wår kosa. Okunnoheten hadde wiserligen störtadt dem i största vlyckor, om icke någon theorie förut wist, hwad wed practiquen fordrades. Alt första resorne gjordes med så stor fäkerhet som sig borde, more obilligt at förmoda och begåra. Men kunskapen tog dock småningom til, fördötes och förföljades. Wj så nu niuta fruchten deras.

Wår sjöfart handhafwes af folck, som ärde både lärde och olärde; De förra gamla sju, men de
A sedna-

sednare månge. De förra, som förstå konsten i grund, kastra ej allenaft misha reglor, utan veta ock at lämpa dem til föresallande måhl. Dese sednare våga sig ej utom den wanlige och gamle stråtvägen eller antagne sedwanan, men få beklageligen årsara fruchten deras; som är ovishet om orten hvor de växteras, med deß bedräfliga påsölgder, wed annal-
kande til något land.

Wår styrmanskonst är nu altså verhän kommen, at hon af Mathematicis til deß theorie är nog högt drestwoen; men af det mäla siöfolcket, som äro olärde, hvarcken kommer så högt at practice ras, som theorien lärer, mycket mindre at förbättras; utan har städnat och står i väntan om handa hjelp från lärohusen.

Såsom theorien aldrig kan utmärcka alla de små och synnerliga, dock vigtiga ställen, som wed utöfningen förekomma, och derwed nödvändigt böra i acht tagas, hvilka en, som på landet lår sig via-
givation, ej vet eller kan få kunskap om, förrän han på sjön får see vändeligen mycket sig föresalla at märkas, som han ej såg på papperet; Altså får ej heller theorien tiltaga, så högt som den funde, så länge den ej updrifswes af gode Practicis. Här är ej mening, at föringa vår tids theorie, utan at visa deß ännu lyckeligare tiltagande, om kunskap och utöfning skulle sölus åt, och bygga hjonelag.

Til et bewis af okunnoghetens vådelighet vid Sjömans väsendet, kan orördt ej lemnas, huru be-
klageligen det tilsället å sido sättes af våre siöfaran-
de, at igenom stiernorne igenfa sin Latitud och cor-
rigera räckningarne, då solen, tör hånda, för oklart
väder, marit länge nog dem osynlig, och nättorne
dere-

deremot klare. Då detta estersätttes, sär man höra och see, då något land inmånes, huru somliga åro redan ved landet, andre passerat det förbi, och någre ånnu ej hunnit dertil. Icke heller wil man utlempna, huru med solens declination förhores; i det den declination, som för någon vis Meridian är urräknad, likväl brukas i 20, 40, 80, 100 ja flere graders avstånd ifrån samma första Meridian, utan at corrigeras.

Män icke dryga felsteg då begås, när en sådan declination skal brukas ved Latitudens i-gensäende, Compessens variations finnande, med mera? Detta skulle iu en något blåsen, om icke sielf förstå, dock lätt låta sig översöktas och rättas ut; men okunnige gå så högt, at de anse sådant för därflap, och hålla icke någon undervisning til godo.

År altså i vår siösjart brist på studerat sollek, som genom kunskap i Mathematiquen och Astro-nominien, kunde bättre upodla konsten, samt befördra des tilväxt. Mechaniquen skulle lämna underrättelse om fördel wid en och annan byggnings Me-thod. Den ej af mindre värde varande konsten at stuwo, lasta och tackla Skepp, torde ock vinna sin del. Hwoad nyitta skulle altså ej lärdom, då den af Siösolek ägdes, tilskynda icke allenast dem sielste, och Skeppens Redare, utan ock det almåna i gemen? och det ånnu mehra, om siöfolcket wo-re dehzutom i andre wetenskaper inkomne, och i an-ledning dero hågade, at utsorska, anställa, uppte-fna, hembringa och med det almåna meddela alle-handa anmärkningar. Värer altså ej nekas, at lär-dom finner äsven sit utösnings rum wid Skepp, Segel och Tåg, mitt i vidaste afslagenhet ifrån land,

land, ibland bultande höstor och väder, samt i längst bort belägne fremmende länder; och at den är mehra nödvändig at förmeras, läras och utöwas ibland sififarande, än mången torde mena.

De, som lärts sig segla uts af öfning utan theorie, äro nogde at träffa hamnen, nästan som en blind målet. Men de, som lärts sig konsten at segla, äro altid fäktare; dock, så wida dese sednare ej gått in i någon annan lärdom, kuma de ické heller i något annat, utom Navigation, gagna det alrmanna, ej heller derroed tilsyflest. Denne okunnighet gjör dese ibland afwogt sinnade emot alt. sådant, som ej hörer til temp och tng, besynnerligen, då iltrojan fått framalstra nödrighet emot nyttige handslödbars uppodlande och drifvande i et rike. Sådane äro aldeles intet hågade, at gjöra och lämna det alrmanna några anmärckningar sifswa; en del bemöter dock med all otillbörlighet dem, som dermed äro syflosatte; ja, förhindrar och afböjer alla tilsällen för de ommärksamme, at komma dit, hwarest märckvärdige och nyttigt kan föresalla;

Men har en Ciöman förut hunnit få någon Kunskap uti naturens historia, uti himmelens lopp, uti Mathematiska uträckningar, hushållningen med mera; då är han också i stånd wed sina resor at gjöra gagnz som en beläsen Naturkunnig, uti föremommende oräkneliga naturens omstlien i fremmende orter; som en försaren Stierkunnig, wet han märcka himmelens lopp och ombyten i de astlagsne länder, och sådant de hemmarvarande wed återkomsten med dela; utom de nyttor sådant wed sifswa seglation med sig förer; som en Mathematicus kan han där genom grundelige uträckningar altsammans undersöka och berössa; som en beläsen hushållare upptekna och

och til sädernes landet hembringa hvarsehanda förfallande hushålls fördelar; och så vidare.

Vi sakne ännu gansta mycket i alla tre naturens riken, i Geographien, om elementernas vårcalan och förhållande, de himmelska kropparnes rörelse, ja, med sielseva magneten, och hafsvæg natural historie. Ingen har vidlyftigare tilsälle, at häretinna församla försarenheter och anställa rön, än siösarande, då de åga husvud och stickelighet därtil. Dese kunnna och böra hämval förse os med främmande länders naturliga rikedomar, och hela jordklotets fällsamheter. Sådane samlingar af naturens alster gifwa sedan et rikt ämne til upkomst och utdning för alla konster och wetenskaper. Då får naturkunnigheten tilsälle, at förläggga en hop willfärder om de naturliga tings ursprung och värfan, och at deremot ställa för offentelig dag otaliga tings bruk, som tilhörene intet warit til namnet en gång bekante.

Jag will förbi gå den stickelighet och flokhet, som kan hämtas af omgången med så mångahanda folklag, som åro til seder och inrättningar ifrån os stilde.

En sådan beldsen och berest Stöman blixt och til köpmans ständet gansta stickelig. Så stor skilnad det är emellan en klipstads och en Stapelstads Handlandes handels begrep; så stor åtskillnad är det och emellan en beldsen och berest, och en obeläsen och oberest Stapelstads handlande. En aldrig kan en köpmän haflva klarare lhus i handelen, än då han siels sett handelsplaiserne, och kommit i försarenhet om deras handelsgrep, mehr eller mindre begår ester wiße slags varor, olika förfarande med deras föryttring, fördelarne därved, på et eller annat

nat sätt; Huru de varor skötas, i tilmåtefas och förvaras, som han försteiswer, med mycket mehra sådant. Aldrig kan heller en obeläsen åga så klara ögon, at han förmår så se och göra anmärkningar öfver alt det som förut sagt är, som den, hvilken grundligen är i handels och Commercie saker beläsen.

Handelen giswer landets fructter lif och rörelse, så wida det ena landet har öfverflödighet xå et, och det andra på et annat, hvilket alt utan handel skulle ligga frucktlost.

Man ser häras, at den Högsste Skapar jorden med des afwel til vår, och os alla til hvaranbras tånst. Han har gifvit os hwad androm brister, och dem hwad vi betarswa.

Men som handelen genom Skaparens alwisa anstalt, tufende resor bättre fortsättes siöledes än til lands, så är klart, at emellan siöfarten och handelen är en ganska nära förknippelse.

En del tro, det ådlaste af handelskonsten bestå i en, af årfarenhet bekant framhandel, och gå ej vidare, än at de söka winna med mått och wigt, same förhögning och ränta på växlade eller utlånte pengar eller varor ur närmaste hand, utan at veta, hwad vett och lärdom dem skulle båta. Men deras giöremål förbli och innom trängre gränsor; deremot skulle genom lärdom dem vidare rörelse öpnas, hvaraf före offentbara förmåner och nytto för dem siöswa, och det almånnia, hvars lemmar de äro, och hvilkets wälfärd de böra befördra.

Åt det ringa, som ansördt är, lärer skönjas, huru nödig lärdom är jämväl med handels och siöwäsendet; samt at en ungdom, som idkar boklige konster, gibr sadernes landet en särdeles tiest, när den begiswer sig til dessa näringens sång. Skul-

Skulle en hvar studerande i tid och som sig bör, undersöka sin sticklighet och böjelse, trof-
ler jag intet, at ju åtställiga sumne sig därvid, at utvälja dese lefnads fält. Erfarenheten värnar ock,
at bland os finnes en stor del ungdom af fattige
mälekor, som ej harwa råd, at uppehålla sig längre
med högskolarne. Wille en sådan betiana handels
eller stöväsendet, kan han förtiena sig söda, och jämt-
väl pengar, at, om honom framdeles så behagar,
forsara uti sine studier. Hörutan det, at han här-
ved alltid finner utväg, at bli en närande lem i det
almåanna, och, då lyckan står bi, kan komma i wäl-
stånd; samt således slipper at öka trångseln med
beställningarne, och at, osta längre nog med hungrig
maga, gapa ester tilsällen, at bli Cronans lön-
tagare.

Under min ena och enda resa til China, har
jag fått årsara, hwad olika nyta wi hade kunnat
giöra det almåanna, om wi hast mehra lärdom om
bord. Jag wille ock önska, at dese då samlade
Unmärckningar kunde åsven tiena för androm til
bewis om studiernas nyta wed handel och siöres-
sor. Men måste tilstå, at det, som här förekom-
mer, så för min egen omogenheis skull, som för de
alt för trånga tilsällen, hwilka en underbetient på et
Skepp äger, är svagt och osukligit. En be-
vägen läsare lärer doch taga wiljan för värecket,
och i dessa blad finna något, som honom förnbijer;
samt om det östriga fälla et mildt och benägit om-
dömme. Så wida wi på vårt egit språk harwa
annu nog brist på rese beskrifningar, har jag lätit
denna utkomma på modersmålet; men at den ock
blifvit med Swenska stilar tryckt, har ingen nysi-
fenhet, utan vårt trycks briji på tjänliga Latiniska,
förordskafat.

S. I.

Gifwen, hvilka af de til Canton i China
resande Skepp beseglas, och wädren, som dem
förläts, åro af många bestrefne, och sbo-
la dersöre af mig fårt omröras. Men om de orter,
wed hvilka Skeppet under vägen hamnat, will man
wed handen gifwa det märckvårdigaste, som man
i hastighet funnat obserwera.

Sedan dyliké, det Högflölige Svenske Ostlin-
diske Compagniet tilhörige Skepp, i Göteborg
bliswit förbygde, och försedde med tilräckelige Skep-
pets och resans förnödenheter, semte wanlig besät-
ning, assegla de ifrån bemålte hamn gemenligen i
December, Januarii och Februarii månader; ta-
ga, sör större säkerhet, vägen Nårr omkring Eng-
land, Scottland och Irland, til Spanische han-
delsstaden Cadix, wed Gibealtar sund, at där
vidare förse sig, icke allenaft med vatten, förfris-
ning, winer, olja, med mera, utan ock med Sils-
wer, til sielwa Ostindiska handelens driftwande.

Här ligga nu Skeppen på en hopen redd, som
af den Den, på hvilken Nördvästra ända staden
Cadix ligger, at Wäster formeras, och at Ö-
ster af fasta Spaniska landet, hvilket ifrån bemål-
te öö genom et sund åtskiljes, dit flodvatnet op-
fliger, men efters Ebben blir alt landväg, och är
eljest öen med landet genom broo förknippad. Den
at Wäster och Nårr sig sträckande öpna fön; den
Öster och Söder at i ögonen fallande redd, som
betäckes med en myckenhet Skepp, och däribland af
Silsverfлотtan; samt sielwa Spaniska landet, med
des härliga lunder och Trädgårdar, lämna Inwå-
narne nöjsam utsicht, och giöra en wacker belägen-
het; som ökas af sielwa stadens goda Fästrings-
wärck.

värck, wälbygde stenhus, ordentliga gator, hägra och zo. Kyrkor med Klöster. Tullbewakningen, som här är rätt sträng, har därigenom mycken förmån och lätthet, at af de twänne portar som staden har mot siösidan, den ena är för införmande, och den andra för utgående. Utom annat anses här Tobaken såsom contrabande at införas, och silsver pengar i quantitet at utböras.

Hvad af viner och fruchter här fås, blir nedhämplat från landet, til en twärs övre reden på Spanka fasta landet liggande liten stad, kallad Port S. Maria, at därifrån med Barkvar eller båtar til Cadix öfversflyttas.

Et slags åsnor, til växten gansta små, Boecker fallade, bruka Spaniorerne til sine forslor. Warorne impackas i tienlige säckar, som nedhänga på både sidor om åsnans rygg. Dehe creature, enhuru oansenlige de åro, förndra hästarne, så wida de framståpa långa vägar ansenlige tyngder af salt, flen, waten och annat. De kunde hos oss med dryg mytta, i synnerhet ved Bergsvärck och grusvor, brukas. At de här trivwas, bestyrcker erfarenheten, så wida detta slaget af någre ved Giötheborg redan åges.

Veswande gårdesgårdar kring åkrar och plantagier, har Spanieren öfveralt inrättat. Jordwallar finnas uppfästade til 8. a 9. quarters högd, sätt öfverwuxne och planterade med en slags växt, som har blad af 5. a 6. fots längd, hvilcke med sine ymnoge och stora taggar, förhindra minsta diurs genomträng.

§. 2.

Särifrån ställa Skeppen wed assiglant det coursen til Canariiske öjarne, at, ester

B

ester wederbrandes ordres, anten passera dem emellan, eller ock Wäster om de samma. Hitintills nyttiar man variable winder, men sär gemenligen oft härifrån fägna sig af en ständigt stående Nord-Ost Passads, jämna blåsande, som forthjälper nära til Aeqvinoctialen. Dessa väder warierar likväl emellan Nord och Ost, dock olika ester Solens afstånd ifrån sin dagjämnings linea och årsfens tid, i det bemålte Passade blåser, den tid Solens declination är Syd, närmare åt och åter då den är Nord, längre ifrån Aeqvinoctialen. Medelrummet som blir emellan Syd-Ost Passaden och denne, oroaar de stötande desz mera, som de, både i stället för en god och jämn wind, då så emottaga variable väder, som ock se en angenäm folksens väderlek bli förbrytt i en mulen, och med starkt och ständigt regn uppsöld lust. Nytt beskränk sär man här ock, därigenom, at då tilsörene i Passaden man fällan behödde bemöda sig med seglstålningars förändring, nu stall bråhas om, för winder, som innom en timma kunna ha Compassen räntom wariera.

Då nu vår härtils trogna Ledsagatinna, Nårrfliernan, begynner at gömma sig bort, bakom mattnfropvens skugga, och södra Polen därmed på himmelen upphöjes; fägnar man sig därav, at man då redan icke allenaft passerat linien, utan ock bekommit en annan stadigt Syd-Ost blåsande Passade, som dock emellan Syd och Ost warierar. Hvilckens Herradömme, som gemenligen är lika med den Nårras, til 26. a 27. grader Syd Latitud, man med biderwind segling måste genomfara. Courserne, som då äro alt ständigt Wästlige, gibra, at man ånteligen ester denne Passads genom

genom seglände finner sig helt nära til Brasiliesta Cu terne ved America. Man skulle också tyckas då redan vara långt ifrån rätta och gerade farleden; men de i Södra oceanen gemenligen blåsan-de stormachtige Wästwinderne, hielpa Skeppet snart til rätta igen, i det de, utan många segels bissänd, med sin häftiga och starka kraft, allenaest med et eller två aldeles rövade segel, gjöra vägen emellan America och Africa nog färt, så at man efter några veckor, får se ut och vänta in land, as den sagnesamma Gode Häpps Udden; eller ock med flugt lodande igenså grund af deß långt i Syd sig sträckande banck. Här har Almachten ock bestämdt en sort foglar til signaler, som tilskännagiswa och försäkra, då man dem blir warse, at Skeppet befinner sig på bancken, hvilket ved lodandet ej heller slår felt, hvarsöre Travigatörerne då shzlosättas at förbättra och corrigera bestick och räckningar. De Ceremonier, som af sidsöleket med döpning ånnu ved liniens passerande äro brukelige, och förrättas med dem, som den förr ej öfverseglat, äro ofta och af många berättade, ock lämnas dersöre här onämde.

S. 3.

Nrsens tid gjorde, at den bekandte winden, den Holländarne kalla Mousson, som i Chinesiska Ocean blåser, begynte redan, då Skeppet ånnu var ved C. B. Esperance, at förytas ifrån Syd-Wäst till Nord-Ost; ock som den altså hindrade och motstod ditresan, måste wederbörande se sig om tienlig öfverliggningens plats til de 6. Månader, på hvilka detta Wäder öfvar sitt Herrawälde. Det blef ock afgjort, at försök skulle gjöras til Den Mauritius, dit Skeppet den 11.

Octobre. 1746. lyckeligen ankom. Dock hade man 3. dyga förut, Den Diego Rais eller Rodrigo i ögnasichtet, hvileken man på $\frac{1}{4}$ mil när nalkades, i mening, at sånga här Sjö- och Lands-Skjelpad-
bor; men i brist på god och säker ankarplats,
varint icke assichten, utan syrdes gerad til den ut-
sedde öilverlignijs platsen Mauritius.

På Rodrigo tycktes siflswa nöjet hafta sit
elkhåll, emedan man blef varse, at den, som i sin
omkrets ställ vara ungesärligen 20. Tycka mil,
bestod mest af jordhögder och liuswa dälder, hviles-
ka alla woro lika som i Alleer af Naturen utzis-
rade, med Cocus, Ebenholz och andre slags
Trän, buskar och växter. Insvärnes och kiallor-
nes frista vatten, såg man på några ställen ester
små åar til sion utlysta, och blanda sig med det
salta. Landt-Skjelpadorne, som älsta skuggige ställ-
len, hafta altså hår gode tilsälle til boning och
fortplantning. Ester deras beroitnande, som landsfis-
git på Den, skola de vcl finnas hår til stor hym-
nighet. De med pårlesand beströdd stränderne,
läcka ej mindre Sjöskjelpadorne, at där härrva
och giömma sine ägg. Annat, hvad man hördt
berättas om denna Ö, gäs förbi, så wida man
ej kan vara åshyna witne derom. Vi försoga os
med Skeppet til Mauritius, och lämna Rodrigo,
som låg under 19:gr. 45:m. Syd Latitud, och un-
gesärligen 6:gr. Ost om Mauritius.

S. 4.

En Mauritius ligger i 20:gr. Syd Latitu-
dud, och Ost om Londons Meridian
55:gr., Ost om Madagascars 6:gr. Dels al-
ste svartie inbyggare, äro först blefne af Portugis-
sen

sen underkunswade. Derpå har Den kommit under Hållendarne, men äges nu af Francrike och Franska Ost-Indiske Compagniet. Dese hafwa här en colonie, som brukar de swarte för slafvar; dock är de ej ännu alle under lydno bragte, utan en del har sit uppehåll i de vildhystige skogarne, hvarefti de esomostast årtappas, då antingen döden eller tråldom står dem före. Landet regeras af en Gouverneur. Språket är Transoskan, dock hafwa de swarta sit egit mål. Religion är Catholik, hvilken och Trälarne dagligen antaga. Klädebonaden hos Transoerne var Europäisk; och står icke här så til, som Monsieur Gentil, i sin nouveau voyage autour du monde, berättar om Franska Nybygget i Bourbon, at det, ibland andra förföljer, på hela den icke ägt någon skomakare, hvarsföre alla, Förmåna och ringare och siflswa Fruentimret, gått barsota, churu de ägt propera fidentihs fläder och nätt hufvudbonad, för hovska omständigheter, som efter deras smak, viktigare, de dragit om försorg. Dock var sámval hår mycken brist på nödiga Handträrckare. De swarta gå merendels nakne, med skarp om lispot, och Turban på hufvuden. Det Franska myntet är det hår i gång. Til sin storlek inbegriper landet ungefär 50. Ytta mil, och är tämligen bergachtigt. Hwad dese berg giömma i sit sköte, är obekant. De man hade tilsäbbe at ösverlöpa, bestodo utan på af en hornsten. Men slättbygden är ösvertäckt med ymnoga Skogar af åtskillige slags träd, samt visar hår och där af inreänarena anlagde plantagier. Climatet är sundt, och wärman lagom. En vansedt solen genem sina lodräkt fallande strålar skulle tyckas göra hettan hår för stark och odräglig, sortager dock

dock den fassblåsande Syd-Ost Passaden, som i kringliggande Ocean håller til, dēs hastighet, och gör både marken tienlig til sine wärters franska ståfande, som ock folket til sine slögdires idkande bequämlige.

Landet är ej ännu synnetigen bebott, men har dock tråne små Europäiske nöbreggen, nemlig, på Norra och Södra ändan af den, samt på dēs Nord-Wästra kant, hwarest är Gouverneurens Residence, en stad, Port Louis, som äger ganska bequäm Skeppshamn, där ock alla så väl Franse Kronans och Compagniets, som andre ankommande Skepp intöpa, repareras, förses med förtäckning och östverligga. Så väl inlopet til hamnen som staden försvaras af en Fästning, Le Bourdonnez, ett Citadell, och några Batterier, samt en liten skantz, försedde med nödig Guarnizon och Ammunition. De östige colonierne likna små byar, dock har den Närre til sin betäckning en nu försallande fästning, Friedrich Henric.

S. 5.

GWAD Naturens alster, särdeles i örte och diurriket angåt, är en Europeer, i synnerhet Nårelänninge, här stadd lika som i en ny värld, i anseende til de månge och på dēs hemort obekante slag, af träd, örter, wärter, fänanad, fiskar, foglar, strid och yrsåd, med hvilka han omgivres. Mitt tilfälle, då jag stod under andras väd, war icke, at giöra härutannan samlingar, at häntvisa de förut beskrifne til sin ort, och upprätta beskrifningar ösver de obekante. Jag wil alltså endast wed sina hos de siösarande eller invånareng brukelige namn uträcka de sörnämsta, och i synnerhet

het brukbara örter och diur, som här kommit mig under
 ögonen. Swete, så väl det manliga, som det Spansta,
 växer här, samt Sockerörör, af hvilka de et brunt pu-
 dersocker tilsärckta, jämval et slags Arack eller bråns-
 vin. Wisa rötter, Jams af Engelsman kalla-
 de, sem växa xå väta stället, förmälde, brukas
 som Potatoes til bröd, och på åtskilligt sätt til-
 lagade, bli behagelige at ätas. Et slags citroner,
 kallade Lemties, Ananas, Pisang, Amango,
 Matn Meloner, Pumpor, Pumpelmoser, Aprico-
 ser är här öfverflöd utaf. Portulaka växer wilde,
 men lika god med den, som alstras i våra frys-
 gärdar. Indigo finnes här, samt tämmelig god
 Tobak, besynnerlig dā den giöres til pricke, som
 ock är för försarande de bæste at förvaras.
 Ebenholz växer til största ymnoghet, så at, ut-
 tom hwad til brämhed åtgår, med Steppen af-
 wen til Europa däras ansenligen afföres; et träd,
 som ekuru fast det år, drifwer sig ganska fort up,
 och gaf of d. r. å prof. A: no 1746. i Novembr:
 begrofs en mann af besättningen på landet; 1747
 i Februario redet däras, sans på des graf. Et
 Ebenholz träd redan vara uppråkt til 2 alnars
 högd. Järnträd, af åtskillige slag, af en besynner-
 lig tåthet och hårdhet, illa stinkande dā det är
 rådt och arbetes, hvaraf här byggas Fartryg. Bux-
 bom, Cocus Träd, Latan Träd, emellan hvil-
 kets flora blad en citron gul Bomull växer, tien-
 lig til spinning och stäppning. Struntholz, som
 är så miukt, at hela tröckta trädet med en knis kan
 affläckas. Detta är ganska farligt och osta dö-
 dande, dā något deraf tages i munnen. Dese träd
 fant man af de svarte med bokstäfver eller släskor
 vara märkte.

Av fiskar och siödior hade man siffälle at se fölende: Cavaler, til skopnad och storlek nästan like store laxar, dock något bredare; Jacob Bebers, lik Cabeliou, med helt store och hårde fiäll, fet och välsmakande. Av detta slag opdrogs med var not, utom många mindre, En af 170. Svenska skälpunds vigt, och en annan af 90. skälp. Et slags Matrill, af hvoileka med et warp twanne Tollar sullastades. Bengaler, til kroppen like men til husvudet aldeles olike braxar. Abborrar, nästan like våra, och en annan sort blodröda, som haswa et fint välsmakeligt fädt. Sardiner, ej olike strömming. Horn eller Bläbbgiäddor af flera slag. Giäddor, Vlors, Moletter, Sablar, tunna långa och breda; Bonneter och Albicourer, de almänt bekandie flygande fiskens fiender. Gay, Sugare, som följa Hajarne. Losmanties, som lotsa och följa denne til något röf och sin söda. Flygande fiskar af åtskillige slag, Gardsers, Tenpunders, Siökattor, Papegoje fisk, för sine stöne och blänckande färger så fallad; Enchiouwies, Siörättor, som i husvudet och stieren haswa 2. horn, hårde skal, kräppen af quadrat ofläng figur. Madamer; Mörter, nog like våra; Käringar, som haswa tänder fram i munnen och brunt kinn utan fiäll, kinnet stråst som Haistinn, med 2. a 3. tums långt horn i husvudet. Efterfist, helt röd, lik den röde Abborren, men denne har en gul rand kring senar och stärt. Räckor, af åtskillige slag; Bläsfare, som med anrörande stinna ut sig, til halft annat quarters tioclef, odugelige at ätas. Summer, olike våra. Krabbor, Öron, med flere oränelige slags skälfist. Siöskylpaddor finnas här och dock ej til någon ymnoghet.

W

Af Mauritii diur, foglar och fråf, havva dessa förekommit: Africanste Cameler, Håstar; Oxar och Koer af tvåanne slag, det ena är landets egen astwel, större och gisvra mera midlek än de andre, hvilka hissbras ifrån Madagascar, som väl är mindre, men mycket fetare, och ha smakeligare köft; deras knyl övre bogarne besår af en tät och hård fetma. Bäckar och Gjetter. Går, men af en gros ull. Swin. Hjortar, något mindre än våre. Landt-Stylpaddor flyttas ständigt hit ifrån Rodrigo, och lämnas på någre sna hälmar att försöka sig. Papegojor, af många slag, små och store. Höns, Ankor, Balktoner, Sneppor, Tropic foglar, Glädermöß stora och bruna. Landtrabbor, til en otalig myckenhet. Gräshoppor, hvilka jämte rättor och möß tilsoga plantagierne ej ringa skada, och upprätta grödan aldeles på somliga stället. Fjärslötter och Ormar, af hvilka dese dock är o sällsynta, och sällas vara sordom sördesne genom symetrliga medel, och landsförvisse på en liten härvid liggande Ø, Longeiland.

§. 5.

Ge och flere den grönskande markens angenäma fructer, Sjöns qwicka fiskar, dälernes duså Landt-stylpaddor, lustens täcka foglar, visslebråd ur stogen och boskap från marken, gäfwo ej et rikt dukadt bord, och östwärflidige samt tillika mycket fundt uppchälle. En ebtru menniskians hälsa i så främmande climater plär vara uppsrad åtskilliga deras ockommande omväxlingar, så hade hela denna tiden ingen at flaga sig övre ringaste krämpa.

Et med så stora naturens förmåner begäfvat Land, kunde och lämna sine Åber storá inföster,

ster, då deſt ågande naturlige ſtatter bleſtre rätt upplade och til nyttा anmånde. Men juſt här-uti finner man på denna Ød mycken brift. En inmånarena ärö både för fädd til antalet, och til-liko nog okunnoge och värdslöſe. Därav ſter, at en härlig, och til de adlaste mäxtar tienlig jord ligget obrukad, ock ſkogarne, som uebiuda ſine mårage flags tråd åt idoge och erfarte arbetare, ſå ongtiude.

Så hymno ge ſilfalle hår more til allahanda inräfningar, ſå finnas dock ej flere än hvarad nu följer. Det förmästa är hår Sockerbruket, ſom doch ſtundom, då pannorne behövwa reparation, ſkodnar, emedan en enda Kopparſlagare måſte berienia inmånarena icke alleneft hår, utan ock i å Bourbon. Et Saltpettersuideri och en Brutfabrique är hår af Tranſka Compagniet med fåſmed ock wål anlagt. Swaflet dertil måſte doch Europa leſ-werera. Indigo ſudeti drifwes hår ock, dock myc-ket matt och med ringa fördel, ſom skulle låtwa, om det anlades med kraſt, hymnog nyttा. Tegel-bruk för man jämwäl hår ſee, ſom ock Balck-bränneri af Oſtron och Sneck ſkal. Detta wa-re nog sagt om Mauritius.

Knappt hade nöſſamma s. månader hår bliſ-uit lagde til rygga, innan vi begynte giöra oſ reſefärdige, ſå wida Nord-Oſt Mouſſon skulle nu ſnart ſtadna i Chinesiska ſion, och wika un-dan för den Syd-Wäſiliga. Sedan alſå ſkep-pet war upptacklat, nödige wictualier och maten om bord bragte, lyftes anckare den 24. Febr. 1747.

S. 7.

Nord-Oſt Passaden, ſom åſwen i denre In-diſte Ocean emellan Nya Solland och Afri-

Africa, samt ifrån 10:de Syd Latit. til 28:de
graden plågar blåsa, förhindrade os åter at segla
gerad på fretum Sundae, et inlopp emellan Ja-
va och Sumatra; utan nödgade os at bruka bi-
devind Syd åt, och sedan anlita de Västlige
winderne om skuts Öster åt, dema vi ock på 30:de
graden af samma Latitud anträffade. Dche, hulps
Skoppet så wida, at medelst Syd-Ost Passa-
dens tilhelse Fretum Sundae kunde er nås, och då
begåwo vi os innom denna gränser, samt an-
lände deraf den 14. April 1747. til Cieubay. Vid
inseglandet kommer det noga att uppå, at rätt tråffa
bemålte inlopp, ty om man kommer Västligare
om det, sät man en liten men nog dryg distance
emot passaden och dess ström at upsegla; behö-
ves altså säkert bestick, och at ester inseglad Lon-
gitud af inloppet, ståsswa rätt Nordligen och
saledes infomma.

Ved denna Västra ända af Java, års
store wifor, längs åt landet med goda hamnar.
Den första kallas Cieubay, och är för de inkom-
mande så mycket angelägnare at besökas, som en
kalla här ymnigt utgiuter et förräffligit vatn,
lust träffadt efter vår smak, kyligt sott och luft-
ligt. Därmed syllas nu alla tomma fastagier.
De ensalige och Caffebruna Javanerne kom-
ma strax här om bord, biuda ss vara välkom-
ne, med sit hälsnings ord: Tabe! Tabe! De
företräda sina stora höns, goda sjöstyppaddor
hälsosamme Cocus nötter, löjelige Apor, däse-
lige Påfoglar med flere slags foglar, sit bruna
Rake socker, sin gräsachtige Tobak, suura Tam-
marinde, wackra och mångehända Snäckor och
annan sällig matte, sugh Carami conch amicoral
oglig.

coraller, den store konstnärens mästerstycken. För
deße sine waror, åro de ej begärлиge efter pengar,
emedan de om deras värde åro okunnige; utan nöja
sig håldre med huita linfläder, knivar, bomuls
eller silkes nästdukar, sarker, speglar, ringar och dy-
likt annat fram. De öfrige vitkare plåga åsven
af sidsgrande besökas, i samma åsicht, neml. at få
nödig förstisning upptjopt; åsven en Dö Nårr ut
ifrån Ulebay belägen, fallad Printz Eiland.
Utom månge flere slags träd, som här ymnigt
vårxa, bidrager til ortens färgning i synnerhet Co-
cus Trädet, som längs med Javae stränder giör
behageliga Lundar.

Städerna Bantam och Batavia åro och
belägne på denna Nårra sidan af Java, men
blewo ej of vårt Skepp besökte. De finnas dock
at andre resande uträckeligen beskrivne. Skeppet,
sedan det hunnit til den ifrån Bantam sig Nårr-
åt sträckande udden, Bantams huuk, stälte vä-
gen Nordligare hån, seglande längs åt Suma-
tra. Vi furoo på denne sid, emellan den Ban-
ca och Java, 2. små nära til hvarandra lig-
gande hålmor, sör sin likhet Två Bröder kallas
de, som på Wästra sidan helt närförbi seglas;
samt en annan, närmare til Straet Banca, fal-
lad Lucivara, kring hvilken det grundaste wat-
net på hela farleden befinner, allenaft til 4. 3 a 5.
fanns diuplek. Sedan man under ständigt lo-
dande til Straet Banca ankommit, som af Su-
matta på eng och Banca på andra sidan forme-
ras, hvilckens Södra ända ligger i 3. grad. 2.
min. och Nårra i 2. grad. 17. min. Syd Latitud,
stiles man här ved Sumatra, därigenom, at
Courserna ställos mera Ostlige. Man seglar ånnu
wid-

vidare emellan en hop ösar, passerat åfwen Ned
spinoctialen andra gången, och får håtan efters
ter nyttia den sörömröde Moussons bistånd genom
Chinesista sion til China. Denna vinden är af
dem, som 6. månader på hwardera kanten sig up-
pebolla, neml. ifrån April til Octobe; är den
Syd-Wäst, och ifrån Octobr. til April
Nord-Ost. Martii och Septembr. månader är
desh kanirings eller förändrings tider, då Mousson
städnar; och däremot stiltie, variable winder med
orcaner, bytar och stormar sig infinna. Men se-
dan sifswa Mousson begynt blåsa, haswa de ej
mera rum.

S. 8.

Getan man genomseglat denna Ocean, och
sökt fägnesamt ögnasichtet af Chinesiske lan-
det, hör inloppet til Portugisiske Handels-
staden Macao noga uppsökas; ty om man kom-
mer ned inseglanden Öster om det samma, sic
man sig uhr stånd, at emot en stark Syd-Wäst
wind och desh ström, upsegla, utom vidlyftigt be-
froär och iids spillan. Ester lyckelig ankomst på
denne redt med Macao, bekomma skeppen om bord
Chinesiske lotsar, som dem upsföre Elsven beled-
saga, och weta bestära sig af Ebb och Flodens
undersöd. På denna väg komma Chines-
iske Castellen Bocatiger fört at pghetas,
hwarest man af Chinesiske Mandariner bli
benewenterad och besökt, får åfwen en om bord,
som med Skeppet vidare upsföre följer, tils det
följande mid floden och seglande emellan risåkrgrne,
ankommer til Wampo, där til en stad af detta na-
mnet, som är wed elsvens strand belägen. Här komma
Engigne andre Mandariner af Kullstaten, som i
Scham

Schampaner hvor på sin sida af steppet, bela den det där vistas, sig uppehålla, och Tullen bewaka. På detta stället, inemot 2. mil ifrån Canton, blifvo nu våra Stepp liggande, utaklas här, läha sitt gods och tågvärke i behörlige af Chineserne på landet bygde Magaziner, eller, som de dem kalla, Bensaler. För grundi varin kunna de ej komma längre utsöre, utan så godset hitt nedflyttadt ifrån Canton med Chinesiske Shampaner eller farthyg. Här lastas och slusras de något när fulla, men för 2. häremellan och Bocatiger liggande Banckar, kunna de ej så full last, innan de här blifvit åter upptaklade, och asseglat inemot 3. mil utsöre elswen, til 2 miles distance ungefär ifrån Bocatiger, hvarest det östra af Ladningen intages, och man til asresan bli liggande.

Ingenstads i verlden kan man tydligare se, än i China, hvad et gode climat, som sällan eller aldrig wet af någon pest, folckets jämma lessnads art och mychterhet, men i symmetet en ständig och långvarig frid, at lag må förbi gå flera omständigheter, bidraga til et lands folckrikhet. Et land, 6. 8. eller högst 12. gångor större än Finland, skall inbegripa 155. stora städer, 1312. medelmåttiga, 10128487. familier, och tillsammans 200. millioner invånare. Men ingenstades får man heller klarare se än här, hvad trängseln och folckets myckenhet oprovacker för arbetsamhet, slughet och idoghet wed alla optänkeliga nödningars sätt. Jag har sedt alt förliten del af detta landet, och haft för fort omgånge med folcket, at jag skulle kunna härutinnan våga mig til et almånt på egen försarenhet grundat omdömme. Jag wil alltså endast bli vid Canton. Ester du Saldes berätelse

telse ställ i denna stad allena finnas mer än en
million sfålar, som, då man anser de oräckneliga
folcks skaror här ut-och-insirömma, blir mycket tro-
ligit. En annan stad, allenast 2. a 3. mil borti-
från, skall ändå vara solctifare. Men anser man
siflwa landet häromkring, synes det icke vara af
naturen ännat och tienligt giordt, at underhålla
et så stort antal menniskor. Många höga, wida
och bara berg salla på alla sidor under ögonen.
Men de emellan liggande dälde, som kulra sig i
fruchtbårande jordhögder, och bestå af diup rödlett sand
och lermylla, åro öfveralt fruchbare giorde, och
med konstigt, gisligen och ymnigt anlagde planta-
gier beklädde. Chinesens idoghet har doch icke
stadnat härvid. Han har ocf funnit på konsten
at giöra de kala bergen fruchtbårande, genom myl-
las påsörande, och trappewis anlagde fängar; ja,
det som är än mera, han har trunxit siflwa hafsvotn,
at båra sig såd, och tiåna till åker för Ris. De
på högderne och i dalane inråttade fängar, hafva
mellanlöpande gångar; och, då de åro bewuxne samt
stadde i sin fägring, med Bomull, Indigo, Potatoes,
Ingetåra, Socketrör, jämte allehanda krydgårds
växter och fruchtbårande träd af åtskillige slag,
kan knapt siflwa wåltaligheten rått beskrifwa det-
ta lands angenämhet och behaglighet. Minstone
fordras til des afsmålade snällare hand, uträcke-
ligare ord och lifligare färgor, än jag äger. Sid-
stränderne åro af en lermylla, och synas med
vatnens utsall; men betäckas och likna en sòd då
det inföddar. Dese ser man ocf med förundran öf-
veralt vara med Ris besädde och planterade.

S. 9.

Su will man färteligen gifwo vid handen, hvad
man

man vid Chinesernes Jordbruks blifvit varse, och huru de med sin född och planteringar försöra.

Ris plantagien är den största och sörnämsta; så wida Ris brukas i hela denna delen af China förvälde i stället för bröd. Den bör altså åga första rummet. Åkrarne, som brukas där til, så den frate af det salta vatten, hvarunder de osta stå, at de ej haftva någon synnerlig goding af nöden. De höglante ställen säg man dock gödas med det slags gödsel, som i stora säsder måtti wanckar; hvilket dock ej skall ske för osta. Sedan åkrarne äro upplögde med Busler, och en plog, som mycket liknar vår vanliga, sker utsädet i Martii eller April månader på de höglante åkrarne, som äro närmare til tärre landet och högre ifrån vatnet betägne, hvilket ej äro så sänke som de andre. Sädden blir straxt nedhafswad, och sedan den upprorit til $\frac{1}{2}$ alns högd, upptages den stånd från stånd, bindes i knippor och nedföres til de låglante ställen. Sedan dese jämnval blifvit upplögde, går en förut, upfkastar musslen med handen och gjör små gropar, til en sorts distance ifrån hvarandra, i en rätt linie ända fram. Hosnom följer en annan, som nedfätter et stånd i hverdera gropen, och den sedan med jord fyller. Så förfara de öster hela fältet, under den tid då vatnet är utsallit; och sker detta arbetet gemenligen i Junio. Då bärgnings tiden infundar, infinner sig åter folcket til ansenlig myckenhet, då sön är utsallen, med sina sköror, at förråta skörden. Det öfverkorna bindes straxt i kärswor af andra, och läges i Schampaner, samt föres til lands. Där utbredes det på mattor at i solen tärkas, och blir sedan på samma stället tröskat med Bamboe eller rör.

rörspråtor. Huru ris vidare stampas och skolas, går man förbi, så wida därtil åro många mera eller mindre bequäma sätt. Här skedde det uti stora stenmörare med Trädstampar, som med fotterne trampades.

The plantagierne, borde nu följa, i anseeade til deras widlöstighet, värde och indrågt. Men som man ej tänkt ansöra annat, än hroad man sels sedt, och dese buskar icke växa omkring Canton, utan Theet hisföres från andra provinzier, går man desvansning förbi; och det så mycket helre, som alt, hroad därtil hörer, är af andra omständeligen beskrifvit.

Man strider altså fram til Bomuls plantagierne. Bomull härgas här af buskar, hvilka åhrligen af frö fördrißwas. Dessa fant man växa på jordhögderne i sångar, som giöddas med osvannämnde godning, och benaska. Sångarne afdelas genom diupa färar, til 2. fot emellan hvarje. I dessa båddar nedsättes fröet uti Martii månad, til 9. tums distance ifrån hvarje annat, som sedan snart upväxer, och redan i Majö visar gula blommor, hvilka förwandlas i knoppar af en walnöts storlek, som förvara bomullen innom sig. Då dese spruckit och begynta dela sig, afsplockas de efter hand, fröet klihes ifrån ullen, rånsas och beredes med et redskap, likt en hattmakare strång.

Indigo säs och i dese sångar på lika sätt; men man hade ej tilsalle at inhämta funskap om skötseln och tilvärvckningen. De fröen vi så väl af denna växt, som bomuls buskarne, togo med os hem, haswa i Österboten i fall jord spruckit och opwuxit. Sockerrör växer här ymnigt, och intager öfversta kullen af jordhögderne. Marken är lagd i färar, $\frac{1}{2}$ aln ifrån hvarandra. Emellan dese opväxer röret til

2. a 3. qvarteret affstånd ifrån huvudt annat, 6.
a 7. fot högt, 2. tum tiocet, och fördelt i knutar
eller ledar. Øsverft utspridt sig några blad; inu-
ti är en ymnig saft. De tilvärckta häraf åspillige
slag Puder och Candi-Socker, som säljs til
nog billigt pris.

Ingesåra, dock skild ifrån den Indianska,
bårgas-hår i största ymnighet, och säljs af Chi-
neserne insyldad i Socker. Den är en välsma-
felig samt hälsosam krydda.

Bambu, et slags rör, är den mårt, hvilken
tienar Chinesen til bygnader, allchanda galante-
rie arbeten, Segel, Papper, söda med mera. Si-
ne Schampanter ösvertäcka de med häraf gjorde
kårgtak; Sine rum asdela de med detta i stället
för bräder. Hattar, Kistor, Skrin, solfiedrar och
mera oräckneligit, weta de häraf ganska nätt för-
särdiga. Dessa våxa på suctige ställen til 3 a 4
hammars högd, tiockare och smalare.

Et slags Citroner, kallade Lemties, nämde
vi redan vid Mauritius. De fås här ymnigt, men
at de åro mycket skadelige och söda dysenterie, hade
vi nu tilsälle at årsara; då vi förlorade 3. man,
som brukat des saft til syra i Pounsch. Ananas,
Pisang, Litchi eller Letties, Mango, Appelde-
Ciner våra hår til största ymnighet; Goujawes, jäm-
te flera trädfruchter. Måstadelen af våra krydgårds
växter förfkomma och hår ösveralt. De fläste, och
ibland dem Potatoes, woro hår sörre och längre
smakeligare än wäre.

Bladen af et träd, Betel, warda af Chi-
neserne med en frucht, stor som en nöt, kallad
Areka, tilkopa tuggade; och detta ser man altid
som en behagelig delice hos dem framställas, då
de

de någon hederligen vilja emottaga. Håraf blit
spätten ymnig och röd, hvaraf och et ordspråk är
upkommit: Med Canton finner man en himmel
utan snö; Trän i ständig grönbla, och invånare
som altid spätta blod.

Utom dessa, finnas här kring Canton åtskillige
slags nyttige Träd, af hvilka somliga gifwa
olja, andra et talg åmne, som brukas til ljus;
Mulbärs och många andra trän och växter.
Men en del blefwo af mig ej sedde, en del går
jag, at undvika vildlöstighet, förbi; en god del års
veck förut bestresne.

§. II.

DE sörnämste Asiatiske diur, foglar och fi-
skar, åro redan genom resebeskrifningarna-
bekante; hvarsöre jag, hvars omständig-
heter, som ofta nämnde är, icke woro sådane,
at jag på naturens kännedom fått anwända we-
derbörlig opmärksamhet, giärna går dem förbi. Det
allena wil jag nerana, at åkerbruket förrättades
med tående Buffler, men Gästar brukas endast
af Mandarinerne til Estat. Såsom Chine-
serne här omkring Canton ej förtärde någon
mölck, så var deras bostap nog orwan och orwillig
at låta mölcka sig. Kalswarne dödde så länge dem
lyste, hvaraf, jämte det de hela året gā i gröna
gräset, deras kött blir sett och synnerligen välsmakeligt.
Men den mölcken de of förtärde, sades
vara swine mölck, och såldes efter wigt. Deze
Swin åro mycket renligare än wäre, snöhvite,
med nedhängande maan och nästan til marcken räc-
kande buk.

Åtskillige slags fiskar worda här til stor myc-
kenhet och på hvarjehanda fått fångade af de mån-

ge och ständige Elswarnes åboar. Vi hade äf-
wen tilsfälle, at i Chinesernes hus så se de blåne-
kande Gull-och Silsver-Giskarne, som finnas ut-
sörligen beskrifne i Kongl. Vetensk. Acad. Han-
dlingar för åhr 1740. p. 403. samt at åtskillige
andre slags höga hårgor, som åchta gröna, röda,
med flera.

Bland Insechterne vil man endast nämna
Silkes matken, Den Chinesen af uråldriga tider
vetat giöra sig til nycka. Här finnes ock et an-
nat slag, af hvilketets wäf de tilwärckta et starkt
och bekant tyg, som kallas Cantiou.

Inga Bergwärck finnas här i negden om-
kring Canton. Elijest åga de i riket både Gull,
som säs så wäl ur berg, som ur wiha floder; Sils-
ver, något Koppar, Tern och Tenn. Ådla-
stenar finnas i berg och på siöstränderne, sämst
åtskilliga marmor arter, rika Stenkals grusvor,
med mera. Jag hade så när glömt Porcellains
Leran, som borde stå stämst, så wida Porcel-
laintet är den 3:die förmåsta exporten.

§. 12.

Guru osäklig den forteckning år, som sag
givvit på detta lands naturliga rikedomar,
lärer dock däraf skönjas, at hår finnes et
hynnigt förråd på allehanda rå ämnen. Denne Cla-
tion bör ock ej bestryllas för esterlätenhet i deras
sparbetande, utan är derutinman så idog, som nä-
got solef under Solen; andra til föga heder, som
åga förråd nog siesswa på rudimaterier, men es-
tersätta deras upodling. Detta solefslag betienar
ock gierna andra med det de åga, och sågnar sig
mycket deröfwer, at så genom leer, gräs och mat-
terväf, läcka dem långa vägar, genom så mycken
möda,

möda, sif och omkostnad, at afhåmta få skräck
och bräckliga varor; och tilbyta sig dem emot å-
dlare och beständigare.

Ordningen fördrar, at nu bör nemnas, huru-
de uparbeta deſe sine rå ämnen til vår tienſt och
ſin fördel. Man giōr begynnelse med Silcket, hvar-
af de tilverka alt förmånga ſlags Sidentyger. At
nemna de ſorter ſom därifrån föras til Europa,
woro onödigt; ty de kunnas igensås af de Osti-
diske Compagniernes Cargon. De förfärdiga u-
tom deſe oräckneliga ſlags ſiden varor, och nästan
alt hvarad upptäckas och behöfwas kan. Sättet at
tilreda silcket, lärer vara våre Sidentygs arbetare
bekändt. Deras redskolar och öfrige redskap
woro til utſende nog ſimple, men tillika behän-
diga.

Av Bomull warda här åſwen åſkillige ſlags
tyg tilvärckade: ſåsom grösre och finare lärster, det
hos dem kallade Tanting eller Chitai af di-
vereſe couleurer, ſom har ogemen ſtyrka, och icke läte
förlittis. Demities, nästan likt Sarge. Til Klü-
ſter wed ſine wäſnader taga de risgryn, ſeka
dem i watn, tils de ſika ſom förmålta, då wat-
net ſilas genom en ſilduk, och få brukas til flift-
ring. Deſe ſidſt nämde tyger warda med ſten-
manglar manglade, och få ſin glants därvid.
Mangeln beſtrår af 2. ſcåra ſtenklifvor 4 kantige
och aſlänge. Den ena eller underſta är ſidre och
ligger fast på marcken, til 2. 4 2. $\frac{1}{2}$ alns längd, ut-
gröpt halfrund. Tyget rullas på en ſtenklafwel,
läggis i gropen, och med den andra ſtenklifven,
ſom är lika lång med den förra, men ej ſå ſvar-
gat och jämmt i mitten, warder det manglat.

vå en Karl som står verpå, med sotterne stuter rul-
lan fram och tilbaka. Tyget bestryktes esomofast
med wax. Af dese manglar äro någre helt slå-
te, någre oslåte inuti huggne, hvilka bågge slagen
et stycke tyg skal undergå, innan det blifver fullt
manglat.

Porcellainet, et af de förmånska landets res-
tourer, är dock af mångahanda slag. Des tilvärck-
ning får man et hår årsara, så wida det nedkom-
mer färdigte til Canton up ifrån landet, hvareft bru-
ken äro, och warda kärilen hår allenaft målade och
färgorne inbrände. Ifrån Tianting nedhämitas et
särskilt slag porcellain, målat med en hög och
angenäm blå färg, och kallas Stenporcellain.
Schylpads, Elphenbens, Pärlemo, Ebenholts
och andre slag trädarbetare försärdiga hår med o-
gemen vighet och nätthet dosor, doselock och
bottn, kambar, tand- och Ör-Instrumenter,
Chatuller, lador, knäppknappar, Skedar, The-
stedar, Gaslar til Syltsaker, knappar, ben til
Solsiedrar, med flera oräckneliga slags husgeråd
och Galanterien.

De äro dock försarne i Gull, Silsver, och ans-
dre metallers arbetande. Man fant hår konstige
Tutanego och Tenarbetare, Bildsnidare, som en
ogemen särighet wisa, i det de straxt och helt lis-
gen kunna astaga en menniska med sine lineamen-
ter. Snickare, Målings-arbetare, spegelmaka-
re, Lacquerare, Målare, Smedar, Garwa-
re, med flera slags handtvärckare såg man försärdiga
nätta och undrans vårdna arbeten. Deras
handa slögder gifwo de Europeiske aldeles intet
ester; En del östwergå dem wida. Perugver, Hat-
zar, uhr och ylle arbeten, woro de endastie, hvari
man icke fant dem vara försarne.

I stället för beck och dres brukar Chinesen
till sina färing et åmne, det han kallar Chinam,
och tilredet det af förbrände Ostronstal och Olja, som
sammankokas med helt lindrig eld. Därunder in-
blandas mera sådan fin aska, tills det blir så tioft
som vårt tätt; Härmed bestrykas noterne af färt-
gen och står det ganska långe ut, samt håller tätt.
Et annat slag Chinam göres åfven af åsوان
nämde aska, olja och Öreblod sammankokade,
härmed papperet på The fistorne, och annat
dylikt, fastslimmas. Allt sin kalk bränna de af
ostron och snäcke skal, som hasvet ymnigt oplastar.

J. 13.

Su åligger os ock, at något nämna om wa-
rornes förhittning, och handeln, som här drif-
wes. Hvilken vi finna in dela i den Eu-
ropeiske, och den Indianiske.

Den Swoensta Sandelen sker för contant
Spankt Silsver, utom litet bly, som til The fis-
tornes förding användes. De varor, som til vårt
kara Fädernes land härrör från hämtas, finna ses af
Cargorne.

Franska Sandelen sker till em del contant.
Dess utom hiföra de winer och Brännerwiner, samt
sådana varor, som finnas i deras colonier, som
Bomuls babsar, Sitzer, Elephants tändor,
wax, färgor med mera; och sara så hådan med
Chinesiska.

Engelsta Sandelen tillsöre Chinesen mye-
ket litet i Contant, emedan de handla med sina
kläden och flaneller, samt Tenn och bly. De
hämta och ifrån sine colonier hit Bomull, El-
ephnenben, Sitzer, färgor; och sara jämval förel-
på Java, Borneo och andre orter, härmisran
de.

de intaga Peppar, Mustot och flere krydder; samt för dese bekomma igen Chinesiske waror, Gull, Adla stenar, The, Porcellain, silke, med mera.

Dansta Handelen sker, afvien som den Svenska, med rent omhyntadt silwer; hwaremot de hemföra Gull, The, Portcellain, Sidentyger, rådt Silke, candisocker, sagogryn, Tutanego, Rottanner, Perlemo, Gallingal, m. m.

Om Portugisska Handelen hade man ej tillfälle att så vidare kunskap, än att de nedföra til Macao waror ifrån landet. Men hwad de hitbringa, är obekant.

Sölländska Handelen importear Chinesen aldrininst i redbart, utan de hitskeppa ifrån Batavia och andre stället Peppar, mustot, neglitor, med flere slags krydder, Arack, rör, camphert, wax, Therebintine, Tammarinde, och många andra deras coloniers exporter; taga däremot härifrån alla sortter Chinesiske waror.

Den Indianska Handelen drifves af Persianer och Armenianer, som åga tilstånd att fara omkring och handla i landet. Dese uppehålla sig oft i myckenhet i Canton. Deras handel märcktes merendels bestå i kostbara Tyger, Gull, pärlor, juuweler slipade och oslipade, Almra, och hvarlehanda andra kostbarheter; och ärö dese otroligt rike.

Japanste, Siamste, och Jawanske Handelen, drifwer Chinesen på det sättet, att han med egna farthg Ditsörer sinna retourer, och afs hämtar deras.

Bengaliske eller Moguliske Handelen sker med Bengalernes egna skepp, med hvilka de hämta til Canton Bomull, Elephants tänder, Ebenholz, Sitzer

S'zer och alle slags Bomuls arbeten, färgor med flera waror; samt taga hårstrån The, Porcelain, Opium m. m.

S. 14.

Sed Handelen, som sker af Europeerne, bör följande i acht tagas. Wid ankomsten, så framt man anländt något tidigt, och innan Chineserne blifvit underrättade däröm, hu-ru många Skepp det året stå at väntas, bör man straxt sluta köp med dem, i fall priset är nä- gotlunda drägeligit. Ty det händer oftare, at wa- rorne stiga än falla. Man kan ifrån den dagen man ankommit, til desf lefwerantzen är fullgiord, niuta månatligen på sif silsver, 2 a 3 Pro-Cent, i fall man will lämna det den Chinesen i hän- der, som man sluttit handel med, eller ock til någon annan köpmän. Men därvid bör försiktigt han- das, at man äger för sina medel nödig och tilsräcklig säkerhet. Chinesen bör löpa all Risico, tils waran är om bord, och bestå alla Handels och Tull omkostningar, hvilket man bör weta påjlä. Man måste ock noga tilse, at man icke blir be- dragen, och får odugeligt gods i stället för dugeligt, hvilket Chineserne så mästerligen kunna stäl- la i värtcket, at ej det ringaste tecken af slikt be- drägeri, förr än alt för sent, kan försörjas.

Wed Porcellains Handeln i synnerhet kom- mer at observeras; At contracterne uppå Por- cellainerne, måste straxt wed ankomsten för sig gå, emedan skeppen intet annat gods kunna taga emot, förrän de haftva fått det understa lager om bord, som består af Porcellain. Samma contract sker efter de mönster, som Chineserne upwisa.

Wid emottogandet af detta godset, måste nog
esteses, at det ej finnes af samre couleurer,
finhet eller målning, än deras gisne mönster
varit med contractets oprättande. Men skul-
le så hånda, tages det ej emot. Man måste
selsk bese och handtera alt Porcellain, til at så
mycket bättre kunna utröna, om intet är bråkt eller
söndersjödt. Om det är i bundtar, måste man es-
terräckna, at den summan Chineserna upgiswa
vara i hvarje bundt, richtigt sig så befinner. När
contracterne äro slutne, måste man ej det ringa-
sje af Capitalet betala, för än alt är lesverkrade
och om bord kommit.

När deras porcellaine partier äro emottagne,
måste man straxt sluta räckningen, och afdrager
då något af hela köpsumman, til exempel: för det
porcellain som packas uti kistor, som Thetyg,
fat, koppar, med mera, 2. procent; men utas an-
dra sortter porcellain måste man afdraga 5. Pro-
Cent, eller så wid pañ. Härpå följer selswa in-
packningen i kistor, som fordrar synnerlig försich-
tighet, hvari Chineserne äro ganska quoide och sår-
dige.

§. 15.

Mif The sortter plåga til Europa i synner-
het ösversöras: The Bohe, Peko, Sous-
chong, Congo, Singlo, Seysan och
Keiser The, hvarutem här finnas oräckneli-
ga andra slag. Wid handelen därav är at märc-
ka, det deſe contracter ösver The sortterne, må-
ste med det första efter anländander slutas, af or-
sak, at andre skepp kunde komma an, då priset plå-
gar resa sig.

Så i deſe som i de öriga contracter måste
altid

altid införas, at alla omkästnader, full och afgifter komma Chinesen til last. På skyndsam lefwerants, sedan Theet upifran landet är nedkommit, bör man flitigt yrka; ty de torde, til sin någon fördel, draga ut tiden.

Sedan Theet är til Canton nedkommit, och kistorne färdige gjorde, blyas de med eunt utsmitde bly, samt fodras inuti med papper. Under stells-va packningen måste man hålla noga ögon på Chineserie, at ingen förfalskning med Theet sker, och at odugligt bland det goda ej inpractieeras, eller det en gång vråkta åter framhämtas, med flere undersles, som de osta försöka, och tillstålla så vigt, at man utan noga upseende ej kan blis-va det varse. Man bör ej heller låta dem, som stampa Theet i kistan, med sötterne för mycket ma-la det, och fastat bakom sig. Då kistan är full-packad, lägges papper och bly väl öfver, jämte lacket, och sidst klissras olial-papper öfver hela ki-stan.

Med de finnare sorters packning af The, går likaledes til, och esterses, at ingen orenlighet kommer bland wanen. Stampandet i dese smärre kistor bör dock ske af en man allena.

Wed profwandet af The sorters funna föl-jande anmärckningar tiåna. Godt och förstet The-Bohe, skal man känna därav, at det bör vara tårt och intet miukt, samt at det åger en angenäm lucht; åsven at det ej är fullt af ståft när man toger det ur kågarne, hvilket är tecken til gammal och förriga årens vårt. Små och finna blad åro längt hättre än groswa och wida, som giöra sämsta sorten af The-Bohe.

The-Peko, måste til sårgen falla gråachtigt, ju-
mer,

mer, des bättre; likaledes må finnen och kännas stark. När denne sort luchtar som half Souchong, och bladen är små och frostachtige, kallas man det Peko-Souchong. Ju mukkare The-Peko käns i handen, ju bättre är det. Chineserne funna giöra många slags The-Peko, igenom mer eller mindre blandning med The Lintiesen.

The Congo, kan man straxt kännas af bladens luftiga lucht, samt när de är lika som ludne. Et godt The-Congo måste hafrwa sijna blad, med svarta prickar uppå; och detta särgar ej watnet brunt i The kannan, som The-Peko, utan gulachtigt.

The Souchong, är den fijnaste sort Congo; blifwer bäst igenkändt i vatn, när det tingeras til en blek couleur, och gier angenäm lucht, samt då bladen i pannan se grönachtige ut. Deße teckn röja et godt The Souchong.

Grönt eller Singlo The, bör ock hafrwa grönachtige blad. Men då däribland är några svarta, och då det drager sig i kannan brunt, märcker man, at det är gammalt.

Seysan The måste igenkännas på bladen, som böra vara mycket tiockare och tätare än Singlo The. Likaledes är wärde at märkas, at små bladigt Seysan The, som af Chineserne kallas Gove-The, gemenligen drager sig til brun couleur då det blifvit översort til Europa, så wida detta slags The förändrar sig på sion.

Keiser eller Imperial The; des blad är helt stora, och intet så mycket i hvarannan intäckade, som de andre The sorternes; Därsöre, när de slå ut i vatn, är de mycket bredare. Af alla The sortter är detta det svåraste, at bekomma röf

väit göft. Bladen måste åga en lefwande grön färg, och intet vara stoft besprängde; likaledes måste wid denna, så väl som wid de 2. nästnämde The slagen, märefas, at när man tagit 10. a 12. korn af dem i munnen, då intet den ringaste swärta bör visa sig, utan ju grönare de tingerar, ju hältre bör. Theet skattas.

§. 16.

Su wil man ock gifwa wid handen, hvard med contracternes upprättande öfwer sidentyger, deras emottagande och packande är at märka. Alla Sidentyger måste straxt wid ankomsten til Canton betingas, efter som de under keppets därvaro skola försärdigas; ty til at föra gamla eller allenast et år förut gjorda sidentyger öfwer sion, wore ganska farligt, och de plåga mästadelen under vägen förfämmas. Man gifver Chinesen 90. dagars tid, at försärdiga och lefvera altsammans. När Contracterne skola slutas, måste man uppgifwa alla dessiner skrifsteligen, hvilka sorter man wil hafta, huru stora eller små partier af hvarthera, och huru många stycken af hware slag, länvwäl ock couleurerne. Man måste ock göra aftal förut med dem, hvard man för hvar fort Carnosie och Ponsou färgade sidentyger skall färskilt betala. När contracterne nu således års gjorde med köpmänner af Credit, måste man betala dem halspartien eller $\frac{2}{3}$ delar af köpsumman förut; men det återstående ej förr, än alt är lefvereradt och om bord kommit. Klara och tårra solskins dagar böra utsättas til packnings tider. Kistorne skola öfwerdragas med Oljal paper. Granneligen bör ock esterves, at de under packandet ej inblända några dymbiga, suctiga el-

lex

ter fläckota sidenthyger, och at intet stöcke är hvarc-
ken på åndarne, mitt uppå eller annorstädes skadat.
Där före bör man ock rulla up packerne, och hålla
ta dem emot dagen, at se tulländan, tv gemenligen
finnes därunder difference. Man måste såmwäl
måta hvarc stöcke, samt väga det, at se, om de
i alt äro lika med contractet, hvilket ved lehvæ-
ranten bör vara för händer.

S. 17.

Gågra ord vil sag ock nämna däröm, hvarav
härstädas af Europäiske varor kan med
vinst assåttas, och är fritt til införsel.

Scharlakan och sijna kläden äro til införning
emot tulls årläggning frie, och kunna med någon fördel
försålljas. Alla slags flaneller, äro årsven frie, och kun-
na de mackrare med profit assåttas, så wida de warda af
deras Mandariner och rike brukade i husen. Sijna
Holländska och Bengaliska bomulls lärster, giswa
och awance, vanskadt de sålja dem tilbaka til os.
Koppar, Järn, Tenn, Bly, swastwel, gewär
och ammunition lämna såmwäl någon vinning.

Alle slags viner och bränviner äro emot Tull
frie til införsel, och såljas med fördel; dock förytra
de dem til os tilbaka, emedan de af sådane varor
äro et sielsev ålstare. Speglar, Messingståd,
Bitare, Therebintine, färs hår för billigt pris, och
hiföres, som nyß nämndes, af Holländarne.

Wid deras tullar äro alla matvaror för afgist
befriade, undantagande bröd. Visitationerne ske
ganska estertryckeligen, och får man ej passera upp
eller utsöre årsven förbi något tullhus, utom Man-
darinernes Chiap eller förpasning. Man måste al-
lestädes låta sig visitera, och i fall man befinner
med Lutendrägerie, borringes varan; den likwäl en
främ-

främmande, då han ställer sig in hos Mandari-
nerne af Tullstaten, kan igenså; men då sådant
skier af invånarne, är icke allenast waran förlorad,
utan en sådan blir ock exemplariter straffad.

S. 18.

Så deras mått och vigt bör ock något ta-
las. Alt hvad som säljes eller köpes,
så af torra varor som de väta, samt sty-
ke gods, warde igenom vigt utgjifvit och emottagit.
Denna vigt är avdelt i Pekel och Catty, såle-
des, at en Pekel innehåller 100. Catty, eller 142.
skålpond 16. lqd. Swenska, 1. Catty 1. Skål-
pond 13. $\frac{2}{3}$ lqd. Målfäril bruка de icke, utan
vigen förråder deras ställe. Men til sine tygers
försäljande betierna de sig af et aln mått, som de
kalla Cobi, och innehåller en sådan Cobi 14. $\frac{2}{3}$
tum, i Swensk mått. Då hela stycken siden eller
andra tyger köpas, så plågor ock det sse efter vigt.
Til penningar i landet brukas måst omhyntade
silfwer, som går ur hand i hand eser vigt; och
war denne penninge vág avdelt uti Tael, Mees,
Canderin och Caas; således: at 1. Tael inne-
håller 10. Mees, 1. Mees 10. Canderin, 1. Can-
derin 10. Caas. Denne vigt är mycket simple,
och dock så subtil, at den fördatar en Ducat i
90. delar. Til siljomhynt betiåna de sig af små
stämprade metals pengar, med et syrkantigt hål mit
uti, och några Chinesiska bokstäfwer rundt om-
kring, kallade Caas; och åro 8. af dese lika
mot 1. Canderin af Silfwer.

S. 19.

Santon är den endaste Chinesiske staden,
som af Europeerne får besökas; icke min-
dre

tre stor än mägtig, och af alla jordiska rikedomar öfverflödande; upbygd af sten, och belägen wed floden Ta. Denna indelas i 2. städer, i det en hög mur skiljer den gamla staden ifrån den nyare eller förstaden, som ligger på den gamlas ena sida, och uti hvilken Europeerne drifwa sin handel med Chineserne. Men innom den äldre stadens murar sätter ingen af os komma. Denne besäg man allenaft längt ifrån, från en utom staden på en hög liggande stor Pagod. Här inne wistas deras Tioung-Tock eller General Gouverneur öfwer Prowincen, Guin eller General för Militien, samt Soppo eller Sopu, Keiserlige Råntmästaren, tillika med de öftrige sibere Mandarinerne och deras seuenimmer. Härinne hålla de ock alt sitt qwinfolck i förvar. Största prydndaden i förstaden är, at alla gator äro med syrefantig sten lagde, samt på båda sidor med framhödar af kosteligit Porcellain, sidentyger och allehanda galanterier utzirade. Den bebos nästan af idel Handlande och Handtvärckare. Husen äro af 2. våningar, och finnes hvor ock en husågarres namn med Chinesiskt skrift, samt huru många personer i hvor gård finnas, utom huset antingen på stöder, eller på wed porten hängande taflor. Alle af et slags näring, bo tillsammans på en gata, såsom hvorart ock et slags handlande för sig; hvorart ock et slags handtvärckare ha ock sin egen gata. Husen äro af tegel upbygde, och sträcka sig på båda sidorne af gården, samt äro i rum af delte genom Bambu stranck. Halswohuset är under tak, men den öftriga hälften under bar himmel. I andra våningen löpa Ultaner tvårs öfwer gården, så at et stycke därav är uppit, det

andra öfverläckt med altan. I rummen ärö öppna
gluggar inåt gårds sidan, hvilka on natten med
soniter af Perlomo, men om dagen med tunt på
ramar utspändt Flor, tillsäppas. I den delen af si-
ne rum, som är öfverläckt, haswa de små oran-
gerier, med allehanda frucht- och blompärror. De
förmögna funna uti dessa deras öppna rum re-
präsentera en eremitage eller grätta, och det så
lisfligen, som sieslwa naturen hade den tilrde.
Man får se i dem små skogbewuxne härg, med
djur och floglar, elswar och floder, hvar i åtskillige
slags täcka fiskar spela.

På sieslwa strömmen eller elswen Ta, ligga
mitt emot staden 2:ne Castell, til $\frac{1}{2}$ miles distance
ifrån hwarandra. På elswen ser man åsven Scham-
paner til några 1000:de, hvilcas ågare ha sit
ständig hemvist på manet, och åga ej en fölred
mark på landet, utan föda sig med transporter,
handtvärcken och fiskerier. Hela landet igenom fin-
nas höga Torn, til 60, 70, a 80. alnars högd,
merendels med 9. hvals upbygde; af hvilka det e-
na kan altid synas til det andra. Från dem gis-
wes signal och giöres alarm, då något fiendteli-
git kan vara å farde. En del ärö öfverdragnie
med Porcellain, ganska fästelige och wackre.

§. 20.

Särtil wil jag lägga några ord om Chineser-
nas krops- och sinnes-bestaffenhet, kläde-
bonad och Sedwänior.

De ärö merendels af en medelmåttig statur,
och, oanseut de bo i et mycket warmt land, ärö
de dock hvita och tillika wälskapade. Svarta
hår haswa de öfveralt.

Til sinnet ärö de ganska qwicka och esertänd-
sam-

samtne, både at selfre waren upfinnare, och at esterapa andra. I nyheterhet och enighet öfvergå de många Christina nationer. Tråtor och processer åro hos dem sällsynta, där emot förswara och hjälpa de hvaran på det högsta. I umgånge åro de nöjsamme, och tämmeligen beleswade. I handel något bedrägelige, i synnerhet då den drifves med fremmende. I alt arbete åro de trågne och osörtrutne. En besynnerlig inbillning hysa de om sitt förstånd och flickelighet, så att de intet giärna taga någon underrättelse til goda. Hvilket med en håndelse, som sig under vår därvaro tildrog, kan bestyrkas. Elden kom los i den delen af staden, som ligger på andra sidan af elstroen, och grep hästigt om sig. Engelsmännerne, som hade med sig nägra sprutor, tilbödo dem och sitt folck til deras tjenst, samt sökte på alt sätt at öfvertyga dem om dessa redskaps mytta vid brandsläckningar. Men innan Chineerne wille betiana sig af en sådan Europeernes opfinnelse, låto de helte elden hafta sitt stria spel, och denna delen af staden gå i aska. Kläde drägten är öfveralt, hvorad modet angår, enahanda, men til sygerne olika. Linning brukas icke, men där emot tunna tröjor af bomuls lärst. Sida och långa räckar går de klätte uti, anten af Siden eller bomull ester råd och stånd, och båra wida och långa byxor af samma tyg. Strumpor sydde och ståppade af samma slag. Deras skor och stöflar är tv til skäst och öfverlåder af samma åmne, men sålarne är paff och undersia läder, utan flaskar. Mandarinerne så bruка til sioflor svart sidentyg, men inge andre.

Husruddet är bart, raktat öfveralt, utom en liten

liten rund fläck på hiesan, af hvilka här de en lång pistka sammanfläta. De förmögnares hattar är like et täckfat, gjorde anten af Bambu, eller Elphenben, eller något annat fint ämne, fodrade inuti, och utanpå pridde med nedhängande röde Silces eller här fransar; övresta tappen utgiras med en gullknapp, i hvilken ådla stenar infattas. De gemenares är ej olike våre fruentimmers halmhattar, runda och stjorta, gjorde af splitad Bambu.

Som hvart land har sina egna mäner, så rörer Chinesen aldrig hatten, då han vil hålla på någon, utan hans hållning består där, at han sätter sin knyta nästwo emot den andras och är ordet: Tchin Tchin, en compliment, som pahar sig vid alla tillsällen, då någon höflighet skall bewisas.

Fruentimret har af sitt egit svarta hår, då det konstigt hopwicklas och med Juveler eller blommor utgiras, en täck hufvudbonad. De ogifta klippa hufvudet så, at håren rundt omkring, til en fingers bredd, nedhänga. Det är bekände, at det förnämre fruentimrets dotter klämmas i första barndomen, så at värten förhindras, och smalbenen blixtwa lika til tioclek med wadorne. Hvarföre de ej kunna gå långt, och röra sig innom husen med mycken frärlighet. De förnämre af bågge könern låta naglarne våxa utan att afflippa dem, hvilka de förvara med foder af Skylpad, Ebenholz, Elphenben eller Silsver. Detta är et bevis til förnämt ständ; och at de icke behöva lägga handen vid något arbete.

Wid sina måltider bruка de ej stedar, knisrar eller gastrar; men i stället 2. pinnar, gjorde anten af Elphenben, eller Ebenholz, eller något annat

hårde träd; de förenåmaresta och med silfver
beslagne i ändan. Allt kött och sådan hårda mat
blir förut sönderskuren, framhärs på The tassar,
och föres til munnen med dessa pinnar. Säppor
och tunna rätter bäras fram för hvar och en i
små koppar, och supas därur utan skedar. Til
dricka brukas The waten, hvilket drickes utan soc-
ker. Brännvin, brändt af ris, det de kalla Sam-
schou, brukas til appetitens upväckande. Men
då de anten spisa hos Europeerne, eller och sels-
va dem tracterar, weta de väl sticka sig i måra
sedvänjor, lägga och fram bröd, skedar, knifvar
och gafflar.

§. 21.

Su må vi begynna tåneka på hemresan, es-
ter årsens tid redan så långt lidit, at Mouf-
son är förlig, och lästvar os situ bilstånd.
Sedan Skeppet var lastadt, upptackladt, och pro-
wission samt waten om bord kommit, lyftade wi
den 6. Januarii år 1748. anckare, kommo ifrån
China i den högstas namn under segel, och läm-
nade den odrågeliga hettan, som plagat en och
hvar af os med små och större främfor. Vi
ankommo lyckeligen, jämte vår Fölseslagare Skep-
pet Calmar, til Straet Sunda och Nieubay den
25. i samma månad, hvarifrån, sedan waten var
intagit, wi den 30. affseglad. Men efter 4. dygn
om nattetid och vid mörkt väder stildes wi vid
Skeppet Calmar, til hela hemresan.

Syd-Ost Passaden tog os sedan med krafft
under armene, så at wi hunno den 13. Martii
passera Capo de bonne Esperance, hade grund
af handen, fast wi för mulit väder ej kunde se
selsva landet. Vi passerade vidare den 30. e-
jus-

jusdem Den Sanct Selena, Engelsman tilhörig, där wi ej landstiego, utan hade den glenast i ögnasichtet. Därupå ankommo wi til Den Ascension den 5. Aprilis. Denna är belägen under 8. gr. Syd Latitud, til sin storlek ungefär ligen 8. mil, och består mest af berg, samt är somligstädes liksom förbränd och smält. I dälderne växer i bland annat, jämwäl will Tobak.

Bäckar och Gjetter sunnos hår, som af något skepp blifvit qvarlämnade, men haswa svart ester fristt vatten, emedan Den har ingen källa, hvilket ock är en ordsak, hvarsöre den ej är af solct bebod.

Foglarne, som haswa ondt ester nästen på denna wida Aethiopiska Ocean, haswa af deß flera slag och til större ymnighet hår församlat sig. Dwanan at se solct, har ock gjordt dem så oblyge, at de ej rådas sätta sig på mänskians hustrud.

Fiskar sunnos hår ock ymnigt och af många slag. Hie haswa jämwäl Siöskylpaddorne tagit sin tillflycht, emedan de hår til stor myekenhet mistas. Historie Skrisvarne lämna deße förträdet för alla andra, både til storlek, välsmakelighet och hälsosamhet. Det bestyrckte vår årsarenhet; ty de som til en ansenlig hop af besättningen woro bekafade med Skörbiugg, behöfde ej långe niuta denna fästen, innan de fånde en miukhet i lederne, huden beghynte så sin särg, hållan och krafterne tiltogo dageligen.

Icke en ringa Skaparens försyn, lyser därutti, at, då man kommer ifrån China, hvarest man ått först mat hela 6 a 7 månader, och måste undergå en så stark förändring i lefnads färtet, at idel salt kjöt och fläsk, samt Chinesiske Calwaner eller bönor, skola vara ens dageliga spis, skulle sannerligen så undkomma med livet, om icke denna Du more satt

satt til en förfrisknings ort, och til et näste och sommelplass för Siv Skylpaddorne, som här i Martio, Aprili och Mayo vårpa sina ägg i sanden. Deras fångande sker således, at em aftenen, då det begynner mörckna, krypa deße up på sandstränderne, hvarest folket är förut tilreds at emottaga dem. 5, 6 a 7. man gå til hwardera Skylpaddan, och med handspikar fantra eller vältra dem på ryggen, då de ej förmå vända sig eller bortkomma. Deras forplantning sker genom ägg, för hvilka de i sanden grässwa med sine framsenar en grop, och där vårpa sina ägg til 2 a 300. i sänder, hvorur sedan ungarne genom Solens varma blisvot utfläckte, försöga de sig gerad til stös. Gulan af ägget är öfwerdragen med en tiock hroit hinna. Då en Skylpadda slachtas, får man se ägg til tusende tal i deß äggsläck. Köttet är angenämt och välsmakeligt, fetman grön och behagelig, giör en grön urin. Deße kunna på Skeppen hållas lefvande 6 a 7 weckor utan föda, allenast de sköljas med kalt salt-sidowatn 2 a 3 gångor om dagen, samt vändas som oftast om, at ligga stundom på ryggen, stundom på buken. Vi fångade på en enda natt 165. stycken, men hade ej rum på Skeppet för flera än 69. De åro til 3. a 4, ja 5 och 600. skålspunds vikt.

Sedan vi nu här försedt os med denne förfriskning, gjorde vi som Skeppen emellan brukeligt år, neml. vi lämnade efter os wolant bref i en Boutelie inforkadt, och nämnde däruti Skeppets namn, när man ankommit hit, huru lyckeligt fånge man haft, och när man rest härlitän. Denne Boutelie hänges på en siång, och slås sönder af det därnäst ankommande Skeppet; hvilket vid sin affär gior som vi.

Vi lågo här ej mera än et drgn, utan stod
dade os bort, passerade AeqwinociaLEN den 13.
April, och sedan vi igenom segladt Nord-Ost Pas-
saden, soro vi förbi det bekante ymnige siögråset,
Seglade Nårr omkring Scotland, England och
Irland, och fingo därfrå den 25. Junii, den Als-
mächtige och Nådesfull Guden til evig pris, och os
med deltagarne til hugnad och glädje, sluta denna
Östindiske 30. månaders resa, då ankaret fäldes
på Swensk grund; och hade vi på denne våg af
151. mann, som woro om bord, allenast förlorat
10. personer, ej havelka 7. blifvit sot döde, och 3.
omkommit i sjön.

Sögtårade Serre.

Sag har den åran at betyga min fägnad öfwer
min Herres hemkomst ifrån en så lång och be-
svärlig resa; Och at tillska gratulera til det
beröm, som genom detta wärck förvaras; hvaruti
I meddelen andra de armärckningar, som I sels med
mycket arbete och möda samlat, hvarmed I tjänen
det Allmåanna, och fördöjen de wettlystna, samt öpnen
os tilsälle, at med diup rördnad betrakta Skop-
rens stora wärck i Främmande länder. Detta Edet
innom så blads rynd begrepna arbete, föriener et
större beröm, än jag förmår gifwa. Min hirteliga öns-
kan är, at Gud, som beledsagat Eder lyckeligen til
Swea stränder, må med stor och vnnig välsignelse,
syra hela Eder lehnad til den osorgängeliga hamn, och
det fädernesland, hvarifrån vi härstamma. Förbliswer.

Serr Auctorens

Hörsamste tienare och wan,

ERICH HÄLIGREN.

MONSIEUR

Les Anciens ont mis au nombre des plus grands vices l'oubli des biensfaits, & l'imagination que la terre ne pouvoit porter un fardeau plus pesant qu'un Ingrat. Vous auriez donc sujet, Mr. de me reprocher un tel défaut, si je laissais passer cette occasion dans le silence & sans vous prouver ma très humble gratitude. Je m'y trouve d'autant plus obligé, que la grace & la bienveillance, dont vous m'avez toujours honoré, depuis que j'ai eu le bonheur, de profiter de votre amitié, n'ont point eu de bornes, je suis ravi, d'apprendre que vous alliez proposer au Public un échantillon de votre génie & de l'attachement que vous avez montré jusqu'ici pour les Muses. Je devrois bien m'étendre un peu sur vos louanges, mais persuadé, que vous êtes ennemi de tout ce qui peut contribuer à vous donner de l'encens, il me suffit, que cet ouvrage d'esprit, ne soit pas seulement une marque bien convainquante, de votre savoir, mais aussi, que vous aiez eu soin de voir les curiosités remarquables dans toutes les trois grandes parties du monde, ce qui n'est pas moins louable. Je souhaite donc, Mr., que vous recueilliez les fruits agréables & abondans de vos peines & de vos travaux. Au surplus j'ai l'honneur de demeurer

Monsieur

votre très obéissant serviteur
ADR. GOTILEBEN.